

Л. М. Акімова¹,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів і природокористування,
Національний університет водного господарства та природокористування

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

L. Akimova¹,
PhD in Economics, assistant professor, assistant professor of the Department of Finance
and Environmental Sciences, National University of Water and Environmental Engineering

IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL EXPERIENCE OF STATE MANAGEMENT OF ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE IN UKRAINE

У статті розглянуто підходи щодо визначення поняття "економічна безпека". Визначено та охарактеризовано системи та моделі забезпечення національної безпеки, які застосовуються провідними країнами світу. Визначено, що саме ЄС диктує важливість європейської інтеграції з метою досягнення високого рівня конкурентоспроможності в умовах глобалізації. Виявлено, що кожна з країн світу по-своєму здійснює процес державного регулювання у сфері економічної безпеки країни. Визначено особливості окремих країн світу в процесі забезпечення економічної безпеки. Виявлено основні напрями, на які спрямовані методи державного регулювання в провідних країнах світу. Охарактеризовано основні загрози, які здійснюють негативний вплив на економічну безпеку України. Запропоновано шляхи подолання загроз, які впливають на економічну безпеку держави з врахуванням законодавчого аспекту.

The article considers approaches to the definition of the concept of "economic security". The systems and models for ensuring national security used by the leading countries of the world are defined and characterized. It is determined that it is the EU that dictates the importance of European integration in order to achieve a high level of competitiveness in the context of globalization. It was revealed that each of the countries of the world in its own way carries out the process of state regulation in the sphere of economic security of the country. The peculiarities of individual countries of the world are determined in the process of ensuring economic security. The main directions, which are aimed at the methods of state regulation in the leading countries of the world, are revealed. The main threats, which have a negative impact on the economic security of Ukraine, are characterized. The ways of overcoming the threats affecting the economic security of the state with consideration of the legislative aspect are suggested.

Ключові слова: державне управління, економічна безпека, американська модель, японська модель, китайська модель, валютний контроль, національна валюта, механізми державного управління.

Key words: public administration, economical bake, American model, Japanese model, Chinese model, currency control, national currency, mechanisms of public administration.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах ринкових перетворень, важливим для будь-якої країни світу є насамперед, забезпечення економічної безпеки країни. Тобто захист її національних інтересів від посягань з боку інших держав та негативного впливу внутрішніх та зовнішніх чинників. Проблема саме імплементації міжнародного досвіду державного управління забезпечення економічної безпеки держави постає надзвичайно гостро, оскільки в багатьох сферах суспільного життя ми використовуємо досвід країн світу не враховуючи особливості нашої країни.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Протягом багатьох років вивчення міжнародного досвіду державного управління в сфері економічної безпеки активно займалися такі науковці: Л. Акімова, Е. Бухвальд, З. Гбур, В. Єдинак, М. Єрмошенко, Н. Кухарська, С. Лазаренко, А. Лисачок, С. Пирожков, Н. Притула, І. Мігус, О. Резнік, Н. Словацька.

Однак розгляд імплементації міжнародного досвіду державного управління забезпеченням економічної безпеки держави в Україні не знайшла достатнього висвітлення у вітчизняній науковій літературі. Саме це й обумовило актуальність даного дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою даного дослідження є імплементація міжнародного досвіду державного управління за-

¹ORCID: 0000-0002-2747-2775

безпеченням економічної безпеки держави в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Зважаючи на те, що система національної безпеки становить основу всієї безпеки України, саме економічна безпека (далі — ЕБ) займає в ній чільне місце. Вона виконує певні функції, функціонує за певними принципами, є матеріальною основою національної суверенності нашої держави, яка в свою чергу визначає можливість в забезпеченні інших видів безпеки. Тобто економічна безпека — це підґрунтя для функціонування всіх інших її елементів, що входять у цю систему (макроекономічної, військової, фінансової, технічної, продовольчої, кадрової, соціальної, демографічної, інвестиційної, науково-технологічної, енергетичної, зовнішньоекономічної, виробничої, екологічної та ін.). Зважаючи на багатоглибкість поняття "економічна безпека" варто надати йому визначення.

Економічна безпека сприяє створенню надійної та забезпеченої всіма необхідними засобами держави, захищеності національно-державних інтересів у сфері економіки [2, с. 19; 3]. Слід зазначити, що економічна безпека держави складається з різних видів безпеки в різних сферах господарювання: макроекономічна, фінансова, зовнішньоекономічна, інвестиційна, науково-технологічна, енергетична, виробнична, демографічна, соціальна, продовольча безпека. Тому основними загрозами економічній безпеці України на сучасному етапі є: високий рівень тіньової економіки, зростання інфляції і бюджетного дефіциту, зменшення валового нагромадження основного капіталу, зростання безробіття, несприятливий інвестиційний клімат, надто високий рівень державного боргу, неконтрольовані міграційні процеси, політична нестабільність тощо [3; 4]. Крім того, політика економічної безпеки визначається на основі певних принципів, які створюють політичну і правову базу для оцінювання зовнішніх і внутрішніх загроз, формування національних економічних інтересів і стратегії економічної безпеки [5; 6].

Науковці Л. Акімова, А. Лисачок вважають, що економічна безпека сприяє створенню надійної та забезпеченої всіма необхідними засобами держави, захищеності національно-державних інтересів у сфері економіки [2, с. 19].

На думку С. Пирожкова, економічна безпека — це сукупність умов, за яких країни зберігають свої економічні інтереси; задовольняють у довгостроковому періоді потреби суспільства і держави; генерують інноваційні зрушення в економіці з метою забезпечення стабільного економічного розвитку; протистоять зовнішнім економічним загрозам та повністю використовують національні конкурентні переваги у міжнародному поділі праці [11, с. 14].

Х. Маховські стверджує, що економічна безпека повинна гарантувати досить високий ступінь незалежності від стратегічних партнерів, тобто тих, які потенційно можуть впливати на політичні рішення, які будуть неприйнятні з комерційної точки зору [13, с. 234].

А. Городецький вважає, що економічна безпека означає надійну і забезпечену всіма необхідними засобами держави захищеність національно-державних інтересів у сфері економіки від внутрішніх і зовнішніх збитків [9, с. 46].

Дослідники Е. Бухвальд, Н. Головацька, С. Лазуренко пропонують розглядати економічну безпеку держави як найважливішу якісну характеристику економічної системи, її визначальну здатність підтримувати нормальні умови життєдіяльності населення, стійке забезпечення ресурсами розвитку народного господарства [7, с. 27].

Порівнюючи законодавства України та Німеччини, Франції, Великої Британії та ін. країн-членів Європейського союзу можна визначити такі складові економічної безпеки: виробнична, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційна, макроекономічна, продовольча, соціальна, фінансова безпека. Беручи до уваги поняття та структуру економічної безпеки можна говорити про стратегію розвитку та удосконалення економічної безпеки України та порівняння цієї стратегії з критеріями розвитку країн Європейського Союзу. Порівнюючи трактування поняття "економічної безпеки" в Україні та певних країнах Європейського Союзу можна сказати, що економічна безпека загалом розглядається як складова національної безпеки та направлена на усунення та попередження внутрішніх та зовнішніх загроз для забезпечення достатнього рівня життя населення створюючи при цьому взаємодію між органами державної влади та приватними суб'єктами господарювання [13].

Виходячи з цього, ми вважаємо, що варто розглянути системи та моделі забезпечення національної безпеки, які застосовуються в країнах світу (рис. 1).

З рисунка 1 ми бачимо, що існують такі системи та моделі забезпечення національної безпеки, які застосовуються в країнах світу:

— американська — орієнтована на поєднання зовнішньої та внутрішньої безпеки, яку використовують за взірцем більшість держав;

— японська — з акцентом на внутрішню соціальну безпеку;

— китайська, яка є найконцентрованішим виразом систем безпеки держав, що здійснюють будівництво соціалістичного суспільства;

— системи, властиві державам, які нещодавно здобули незалежність, а також здійснюють глибинну переорієнтацію свого розвитку [8, с. 52].

У просторі Європейського Союзу (далі — ЄС), економічна безпека розглядається та ставиться до позиції об'єднання у світовій економічній системі. Саме ЄС диктує важливість європейської інтеграції з метою досягнення високого рівня конкурентоспроможності в умовах глобалізації. Кінцева мета ЄС забезпечення економічної безпеки в ЄС та формування повністю інтегрованої Європи з однаковим рівнем життя всіх країн учасниць.

Пропонуємо розглянути особливості окремих країн світу в процесі забезпечення економічної безпеки (рис. 2).

З рисунка 2 ми бачимо, що кожна з проаналізованих країн світу в процесі державного регулювання еко-

номічної безпеки країни використовує нормативно-правові акти, міжнародні договори, законодавчу базу. Кожна з країн світу по-своєму здійснює процес державного регулювання у сфері економічної безпеки країни. В одних країнах законодавча база щодо забезпечення економічної безпеки відсутня (Німеччина, Великобританія, Франція, Італія, Чехія, Болгарія, Угорщина, Польща, Словаччина, Латвія, Литва, Естонія), а в інших наявна та відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні економічної безпеки країни (Іспанія, Румунія, Білорусь, Російська Федерація).

Слід відмітити те, основні напрямки, на які спрямовані методи державного регулювання в країнах світу наступні:

- зниження вразливості економіки від зовнішніх негативних проявів;

- розробку відповідної законодавчої бази;

- створення умов для справедливої конкуренції;

- забезпечення валютного контролю;

- стабільність національної валюти;

- створення сприятливих умов для підприємницької діяльності;

- захист вітчизняних виробників.

Провідні країни світу здійснюють ефективні кроки для мінімізації ризиків в важливих сферах суспільного життя. Ефективність впровадження певних заходів знаходить своє пояснення в тому, що перш ніж щось вирішувати потрібно знати на що саме насамперед повинна бути спрямована політика уряду. Для того, щоб імплементувати міжнародний досвід державного управління забезпечення економічної безпеки держави в Україні, варто визначити основні загрози та запропонувати шляхи їх вирішення з врахуванням досвіду провідних країн світу. До основних загроз, які здійснюють негативний вплив на економічну безпеку України відносять:

- недостатня ефективність гілок влади: суперечність чинного законодавства та правова неврегульованість широкого кола питань економічного розвитку, зокрема ринкової трансформації економіки, утвердження ефективного конкурентного середовища, незбалансованість кадрового потенціалу, нероздільність відносин бізнесу та влади за домінуванням останньої [10, с. 2];

- дешева робоча сила;

- "тінізація" економіки;

- низький рівень капіталізації банків;

- корупція;

- енергоємність виробництва;

- застаріле обладнання;

- вплив "умів";

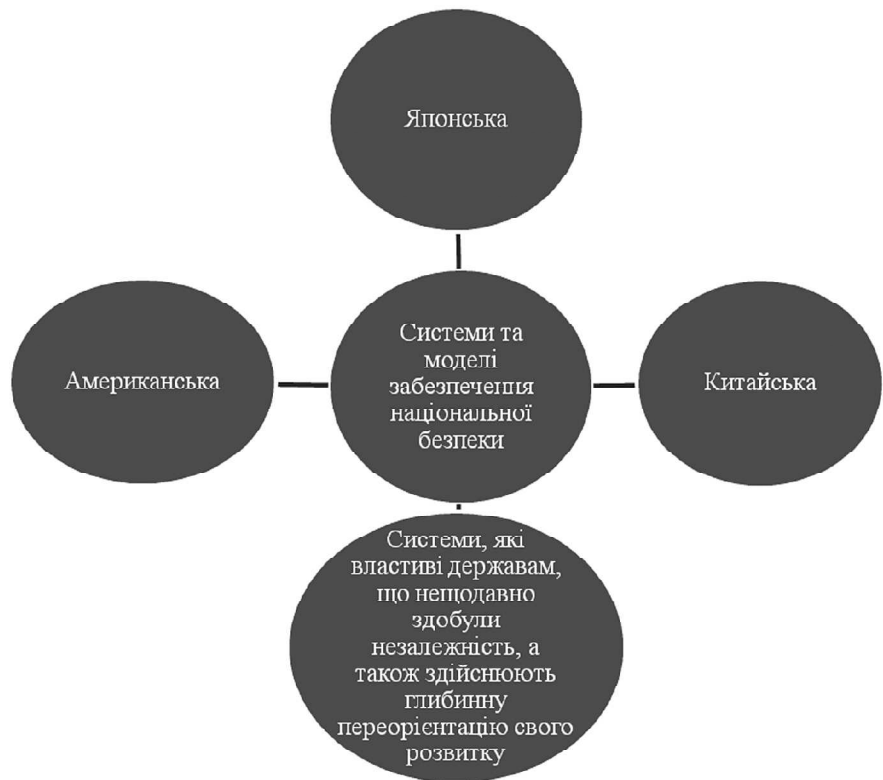

Рис. 1. Системи та моделі забезпечення національної безпеки країн світу

Джерело: складено автором на основі [8, с. 52].

- недосконала законодавча база;
- монополізація економіки;
- фізичний та моральний знос обладнання;
- розгляд країни на міжнародній арені як "сировинного придатку";
- відсутність цільового використання міжнародної фінансової допомоги.

Відповідно до прийнятої "Стратегії національної безпеки України" основною умовою нової якості економічного зростання є забезпечення економічної безпеки шляхом:

- контроль за експортно-імпортною діяльністю, спрямованою на підтримку важливих для України пріоритетів та захист вітчизняного виробника;

- боротьба з протиправною економічною діяльністю, протидія неконтрольованому впливу національних матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів;

- підвищення стійкості національної економіки до негативних зовнішніх впливів, диверсифікації зовнішніх ринків, торговельних та фінансових потоків;

- забезпечення готовності економіки до відбиття Україною збройної агресії;

- юридичного захисту в міжнародних інституціях майнових інтересів фізичних і юридичних осіб України та Української держави, порушених Росією;

- стабілізації банківської системи, забезпечення прозорості грошово-кредитної політики та відновлення довіри до вітчизняних фінансових інститутів;

- системної протидії організованій економічній злочинності та "тінізації" економіки на основі фор-

мування переваг легальної господарської діяльності та водночас консолідації інституційних спроможностей фінансових, податкових, митних та правоохоронних органів, виявлення активів організованих злочинних угруповань та їх конфіскації;

— створення найкращих у Центральній і Східній Європі умов для інвесторів, залучення іноземних інвестицій у ключові галузі економіки, зокрема в енергетичний і транспортний сектори, як інструменту забезпечення національної безпеки;

— розвитку оборонно-промислового комплексу як потужного високотехнологічного сектору економіки, здатного відігравати ключову роль у її прискореній інноваційній модернізації;

— деолігархізації, демонополізації і дерегуляції економіки, захисту економічної конкуренції, спрощення й оптимізації системи оподаткування, формування сприятливого бізнес-клімату та умов для прискореного інноваційного розвитку;

— забезпечення цілісності та захисту інфраструктури в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, та особливо цього періоду;

— ефективного використання бюджетних коштів, міжнародної економічної допомоги та ресурсів міжнародних фінансових організацій, дієвого контролю за станом державного боргу [1, с. 26].

Німеччина

- Основні питання з цієї проблеми відображаються в директивах Міністерства оборони, які регламентують найважливіші сфери ринкової діяльності та визначають контрольні функції держави.
- Використовуються методи щодо забезпечення ЕБ, які спрямовані на підтримку цивілізованих ринкових відносин, забезпечення економічного і соціального прогресу, недопущення монополізму в окремих галузях, створення умов для справедливої конкуренції та стабільності національної валюти, захист від економічного шантажу.

Великобританія

- Окремі норми, які регламентують ЕБ, містяться у нормативно-правових актах у сфері оборонної політики. Вони ґрунтуються на оцінках національних інтересів і реалізуються через їх захист.
- Методи щодо забезпечення ЕБ пов'язані з прогнозуванням і запобіганням найбільш небезпечних зовнішніх і внутрішніх ризиків.
- При виробленні та реалізації рішень, що відносяться до забезпечення ЕБ, акцент робиться на спеціалізовані організації, що представляють інтереси промисловців і підприємців.

Франція

- Окремі положення щодо ЕБ (створення умов для підвищення національного добробуту і зміцнення економічного потенціалу країни) відображені в Законі "Про національну безпеку".
- Методи щодо забезпечення ЕБ спрямовані на зниження вразливості господарської системи країни, збереження самостійності зовнішньої політики, усунення диспропорцій у рівні економічного розвитку суб'єктів господарювання; недопущення надмірної зовнішньої залежності в найважливіших секторах економіки, мінімізацію ризиків, пов'язаних із залежністю від зовнішнього світу.

Італія

- У діяльності по забезпеченню ЕБ Італія керується укладеними нею міжнародними угодами.
- Методи щодо забезпечення ЕБ спрямовані насамперед на захист інтересів національних виробників на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Чехія, Болгарія, Угорщина, Польща, Словаччина

- Забезпечення ЕБ орієнтується на відповідні нормативно-правові акти ЄС.
- При виборі методів забезпечення ЕБ країни враховують геополітичну ситуацію, вектор і стратегію розвитку економіки відповідно до тенденцій регіонального та світового еволюційного процесу, напрямку економічних реформ.

Іспанія

- Нормативно-правові акти щодо забезпечення ЕБ пов'язані з відповідним законодавством ЄС.
- Методи щодо забезпечення ЕБ захищають інтереси пріоритетних галузей промисловості, а також спрямовані на стимулювання інвестицій, забезпечення валютного контролю, на розробку законодавства про акціонерні товариства.

Білорусь

- До пріоритетних напрямків забезпечення ЕБ відносяться: розвиток системи економічних відносин, створення механізмів розв'язання виникаючих у суспільстві протиріч та скасування передумов їх виникнення; удосконалення зовнішньоекономічної політики; створення сприятливих умов для підприємницької діяльності та ін.

Рис. 2. Особливості окремих країн світу в процесі забезпечення економічної безпеки

Джерело: складено автором на основі [12, с. 41—42].

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Отже, з вищенаведеного дослідження ми можемо зробити висновки про те, що кожна з країн, яка була проаналізована сформулила власне уявлення про економічну безпеку, визначила проблеми, які притаманні саме її економічній системі та за допомогою методів державного регулювання впроваджує ефективні кроки, щодо подолання негативних тенденцій. Станом на сьогодні,

забезпечення економічної безпеки повинно бути головним з напрямів зовнішньої політики нашої країни. Якщо ми розглядаємо можливість імплементації міжнародного досвіду державного управління забезпечення економічної безпеки держави в Україні, то варто пам'ятати про те, що цей процес є надто трудомістким. Тобто, Україні не варто копіювати всю систему державного управління провідних країн світу, а необхідно врахувати певні, окремі елементи в побудові власної концепції та створення своєї ефективної моделі, яка буде спрямована на досягнення ефективності економіки.

Література:

1. Akimova L. M. Role and place of economic security in the system of state regulation providing for national security of Ukraine / L. M. Akimova // Public management: collection. — № 2 (12) — February. — 2018. — Kyiv: ДП "Видавничий дім "Персонал", 2018. — pp. 15—27.
2. Акімова Л. Державне регулювання фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання / Л. Акімова, А. Лисачок // ДП "Видавничий дім "Персонал" № 5 (10). — 2017. — С. 16—28.
3. Акімова Л.М. Теоретичні основи державного управління розвитком національної безпеки / Л.М. Акімова // Державне управління: удосконалення та розвиток: електронне наукове фахове видання. — 2015. — № 5. — Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/>—op=1&z=1210
4. Акімова Л. М. Етапи становлення економічної безпеки держави: зарубіжний та вітчизняний досвід / Л.М. Акімова // Державне управління: удосконалення та розвиток: електронне наукове фахове видання. — 2016. — № 8. — Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/>—op=1&z=1246
5. Акімова Л.М. Сутнісна характеристика основних загроз в економічній безпеці держави / Л.М. Акімова // Державне управління: удосконалення та розвиток: електронне наукове фахове видання. — 2016. — № 10. — Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/>—op=1&z=1247
6. Akimova L. M. State regulation of the financial services market in Ukraine / L.M. Akimova, A. V. Lysachok // Public management: collection. — № 1 (11) — January 2018. — Kyiv: ДП "Видавничий дім "Персонал", 2018. — P. 29—45.
7. Бухвальд Э. Макроаспекты экономической безопасности: факторы, критерии и показатели // Вопросы экономики / Э. Бухвальд, Н. Словацкая, С. Лазаренко // — 1994. — № 12. — С. 25—44.
8. Єдинак В.Ю. Світовий досвід розв'язання проблеми забезпечення економічної безпеки / В.Ю. Єдинак // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. — 2009. — № 3. — С. 51—54.
9. Єрмошенко М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення: [підручник] / М.М. Єрмошенко. — К.: КНТЕУ, 2001. — 309 с.
10. Кухарська Н.О. Загрози національній економічній безпеці України на сучасному етапі / Н.О. Кухарська // Бізнес-інформ. — 2017. — № 4. — С. 8—13.
11. Пирожков С.І. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / С.І. Пирожкова. — К.: НІПМБ, 2003. — 42 с.
12. Притула Н. В. Досвід забезпечення економічної безпеки в зарубіжних країнах / Н. В. Притула // Економіка та управління національним господарством: стан, тенденції та перспективи: Тези доп. І Міжн. наук.-практ. конф. — Одеса: Пальміра, 2014. — С. 41—44.
13. Резнік О.М. Порівняльний аналіз сутності економічної безпеки України та країн Європейського Союзу / О.М. Резнік // Форум права. — 2015. — № 4. — С. 232—236.

References:

1. Akimova, L.M. (2018), "Role and place of economic security in the system of state regulation providing for national security of Ukraine", Public management: collection, vol. 12, pp. 15—27.
 2. Akimova, L.M. (2017), "State regulation of financial and economic safety of subjects of economic activity", DP Publishing House Personnel, vol. 5, pp. 16—28.
 3. Akimova, L.M. (2015), "Theoretical Foundations of Public Administration for the Development of National Security", Public administration: improvement and development: an electronic scientific specialized publication, [Online], vol. 5, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/>—op=1&z=1210 (Accessed 2 July 2018).
 4. Akimova, L.M. (2016), "Stages of formation of economic security of the state: foreign and domestic experience", Public administration: improvement and development: an electronic scientific specialized publication, [Online], vol. 8, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/>—op=1&z=1246 (Accessed 5 July 2018).
 5. Akimova, L.M. (2016), "Essential characteristics of the main threats to the economic security of the state", Public administration: improvement and development: an electronic scientific specialized publication, [Online], vol. 10, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/>—op=1&z=1247 (Accessed 10 July 2018).
 6. Akimova, L.M. and Lysachok, A.V. (2018), "State regulation of the financial services market in Ukraine", Public management: collection, vol.1(11), pp. 29—45.
 7. Buchwald, E. Slovackaya, N. Lazarenko, S. (1994), "Macro aspects of economic security: factors, criteria and indicators", Pytannia ekonomiky, vol. 12, pp. 25—44.
 8. Yedinak, V.Yu. (2009), "World experience in solving the problem of ensuring economic security", Derzhava ta rehiony, vol. 3, pp. 51—54.
 9. Yermoshenko, M.M. (2001), Finansova bezpeka derzhavy: natsionalni interesy, realni zahrozy, stratehiia zabezpechennia [Financial security of the state: national interests, real threats, strategy of providing], KNTEU, Kyiv, Ukraine.
 10. Kuharskaya, N.O. (2017), "Threats to national economic security of Ukraine at the present stage", Biznes-inform, vol. 4, pp. 8—13.
 11. Pyrozkhov, S.I. (2003), Metodychni rekomendatsii schodo otsinky rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Methodical recommendations for assessing the level of economic security in Ukraine], NIPMB, Kyiv, Ukraine.
 12. Pritula, N.V. (2014), "Experience in providing economic security in foreign countries", Zbirka dopovidej na Mizhnarodnij ekonomichnij konferentsii [Conference Proceedings of the International Economic Conference], Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom: stan, tendentsii ta perspektyvy [Economy and management of national economy: state, trends and prospects], Odessa, Ukraine, pp. 41—44.
 13. Reznik, O. M. (2015), "Comparative analysis of the essence of economic security of Ukraine and the countries of the European Union", Forum prava, vol. 4, pp. 232—236.
- Стаття надійшла до редакції 23.07.2018 р.*